

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Мар'ян Пітин

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація

В статті рассмотрені окремі соціально-гуманістичні аспекти Олімпійського образования. Определено, что новые условия существования общества указывают на актуальные направления и необходимость определения проблемного поля научных исследований, которые позволят структурно обновить социальные функции спорта и усовершенствовать выполнения им своей миссии среди молодежи.

Annotation

The article deals with some social and humanistic aspects of Olympic education. Determined that the new conditions of existence of society point to the current trends and the need to identify the problem field of research that will update the structural social functions of sport and improve the performance of its mission among the young.

Постановка проблеми. Спорт відіграє важливу роль у формуванні безпечного, інтелектуального та мирного суспільства [1, 2, 4, 7]. Загальновідомим є значний потенціал спорту, його глобальність, універсальність, характерний вплив на суспільство в цілому та молоді зокрема [2, 3, 4, 6, 10]. Значна кількість вітчизняних та закордонних фахівців зазначають, що освіта є передумовою для досягнення людиною вершин своєї особистісної еволюції [1, 5, 7, 11]. Засновник олімпізму, П'єр де Кубертен, був переконаний, що реформування освіти має бути відповіддю на прискорені темпи зміни у світі [8, 9, 11].

Відзначимо, що основоположні принципи олімпізму розкриті в Олімпійській хартії як документі структурно детермінуючому діяльність в межах олімпійського руху. Інтерпретація основних цілей дозволяє стверджувати, що основні аспекти реалізації олімпійських ідей у сучасному суспільстві передбачає: виховання та формування культури особистості за допомогою спорту, розвиток релевантних відносини людей в суспільстві, сприяння міжнародному взаєморозумінню та миру, возвеличення людини її особистісної величі та можливостей [5, 7, 8, 9, 11].

Водночас українські фахівці галузі фізичного виховання і спорту [2, 3, 4, 6] підкреслюють

важливість олімпійської освіти у вихованні гуманістичних цінностей у сучасному суспільстві на різних соціальних рівнях.

Будучи невід'ємною частиною базової освіти, олімпійська освіта та спорт підтримують психічне та фізичне здоров'я і формують у людей потребу у фізичній активності. Неодноразово зазначалося [1, 2, 4, 7], що різні форми існування спорту можуть бути корисною платформою для профілактики асоціальних проявів та навчання однолітків толерантності суспільних відносин, боротьби з ВІЛ і СНІДом та іншими захворюваннями, що вражають населення і групи підвищеного ризику.

Участь у спортивній діяльності є правом кожної людини, яким вона повинна користуватися безперешкодно на всіх етапах свого становлення, починаючи від ігрової діяльності у дитячому до оздоровчо-рекреаційної у старшому віці [1, 3, 5, 10]. Поруч з тим на всіх цих етапах потребує цілеспрямованої та змістовної корекції система соціально-гуманістичних цінностей олімпізму в суб'єктів їх формування.

Попередній аналіз напрямів наукових досліджень [1, 3, 4, 5, 6] дозволив стверджувати, що на сьогодні розкриваються різноманітні питання, основними з яких є: характеристика системи олімпійської освіти в Україні, пріоритетних напрямів діяльності

ті Олімпійської академії України, особливостей діяльності лабораторії «Олімпійської освіти», місця олімпійської освіти у виховній роботі школи, характеристики ідеології олімпійської освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні основний науковий здобуток у розкритті питань олімпійської освіти належить провідним фахівцям галузі фізичного виховання і спорту, серед яких М. Булатова, С. Варвянський, В. Єрмолова, М. Ібрагімов, В. Кулик, С. Матвеев, В. Платонов, Л. Радченко, Я. Тимчак та ін. Широкого висвітлення Олімпізм отримав у наукових дослідженнях фахівців Росії та інших країн світу: С. Барінова, Л. Лубишевої, В. Столярова, В. Родиченко, Н. Пономарьова, С. Євсеева, D. Binder, K. Georgiadis, N. Müller, R. Naul, J. Parry, A. Syrigos.

Таким чином, незважаючи на широке висвітлення різноманітних питань пов'язаних з олімпійською освітою вітчизняними [2, 3, 4, 6] та закордонними [1, 5, 7, 9, 10, 11] науковцями, поруч з вирішенням гострих проблем необхідності реорганізації та вдосконалення системи фізичного виховання в системі освіти в Україні в цілому, вимагає подальшого вивчення характеристика фундаментальних ідей Олімпізму в нових соціальних умовах.

Мета дослідження: розкрити соціально-гуманістичні аспекти олімпійської освіти у сучасному суспільстві.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення наукової літератури, аналіз документальних матеріалів, порівняння і логічний метод, абстрагування і систематизація отриманих результатів.

Результати дослідження та їх обговорення. Викладання олімпійських цінностей в системі освіти вказує на необхідність пошуку сторін цього комплексу, а також

певних компромісних рішення з метою оптимальної інтеграції. Фундаментальним для розуміння Олімпізму є акцент на освітні принципи та стандарти. Водночас, цілісна система олімпійських ідей не може бути втілена без розуміння її виховної місії [1, 3, 4, 10, 11]. Ці твердження є основою навчальної складової та викладені в низці основних принципів Олімпійської хартії [1, 7, 8, 9, 11].

Олімпізм являє собою філософію життя, що звеличує та об'єднує в єдине гармонійне ціле якості тіла, волі і розуму. Першочерговим у формуванні Олімпізму є поєднання спорту, культури (у всіх її проявах) та освіти (на різних рівнях розвитку особистості). Неодноразово зазначається [1, 2, 3, 4, 5], що Олімпізм прагне до створення способу життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу та повазі до універсальних фундаментальних етичних принципів.

Метою Олімпізму є повсюдне становлення спорту на службу гармонійному розвитку людини, сприяння створенню мирного суспільства, піклування про збереження людської гідності [1-11]. Це основне у значенні освіти. Слід вказати на об'єктивно позитивні сторони зазначені у цих принципах, що передбачають повагу збалансованості якостей характеру особистості між її складовими, а саме розуму, тіла і духу. Фундаментальним є розуміння радості духовного пошуку та фізичного удосконалення, спрямованості на формування толерантної поведінки, поваги до інших людей (в даному випадку мається на увазі збереження людської гідності).

Водночас у закордонних наукових виданнях можна знайти дещо відмінне трактування [9, 10, 11]. Так, до тлумачення принципів Олімпізму, також включається напрямок олімпійської педагогіки. Тобто основні принципи при-

пускають компоненти викладання і навчання стратегії Олімпізму. Слід звернути увагу, що такі трактування стратегії, які поєднують спорт з культурою та освітою, репрезентують «хороші приклади», також заохочують до участі в спортивній діяльності, освітніх ситуаціях та можуть бути розроблені саме з цією метою.

Починаючи з 1970 року олімпійська освіта у світі набула свого широкого розповсюдження. Бурхливий розвиток даного напрямку специфічно спрямованої педагогіки на теренах колишнього СРСР почав реалізовуватися значно пізніше. Водночас спортивна наука Російської Федерації була залучена з початку та України – з середини 90-х років минулого століття.

У світовій практиці розглядається значна кількість трактувань змісту, структури, принципів та методів олімпійської освіти та, зокрема, окремих програм її реалізації [7, 9, 11].

Основна увага більшості наукових досліджень закордонних науковців на сьогодні присвячена питанням напрямів діяльності вчителів, тренерів та викладачів, які можуть допомогти молодим людям формувати та розвивати цінності, що пов'язані з концепцією Олімпізму [9, 11].

У процесі з'ясування сучасних педагогічних стратегій, які необхідні для сприяння розвитку і зміцненню позитивних цінностей поведінки нами зроблено основний акцент на вивченні існуючих наукових досліджень, цілісних навчальних програм з фізичного виховання і спорту галузі освіти та їх окремих складових спрямованих на розкриття питань Олімпізму та його цінностей.

Як зазначалося, з 1970-х фахівці різних країн продовжили доопрацювання педагогічних ідей Олімпізму. Зокрема, R. Gessman [10] визначив ядром олімпійської системи значущість сталого роз-

витку потенціалу кожної людини. На його думу акцент необхідно робити на структурі спортивної діяльності. У загальних рисах було запропоновано навчальний матеріал (система знань), що передбачала включення до спортивної школи (у широкому розумінні), де складовими були практика (тренувальна діяльність), навчання, змагання та їх здійснення відповідно до Олімпійської ідеї. Саме ці складові навчання повинні включати в себе утвердження таких цінностей як: чесна гра, здоров'я, змагальність, художній і творчий розвиток, толерантність та патріотизм.

Разом з тим, слід відзначити наявність суттєвих відповідностей між ідеями Олімпізму та фундаментальними цілями освіти [1, 4, 7, 9, 11]:

- Масовість залучення та участі. Передбачає розширення можливостей для спортивної діяльності та гри. Це є основою для формування кубертнівської «демократії молоді».
- Спортивна діяльність як складова системи освіти. Паралельний вплив на особистість людини та доповнення фізичного удосконалення, розвитку можливостей організму духовними цінностями в процесі пізнання незалежно від приналежності до соціальної групи.
- Змагальність особистості. Формування високого рівня спортивної підготовленості у відповідності з обраним видом спорту з паралельним розвитком життєво необхідних лідерських якостей, цілеспрямованості у досягнення поставлених завдань у спортивному та соціальному сегментах.
- Культурний обмін. Загальновідомим та обґрунтованим впродовж тривалого періоду часу є необхідність інтеграції образотворчого та виконавського мистецтва в організацію Олімпійських урочистостей

тощо: церемонія відкриття та закриття Олімпійських ігор, одяг спортсменів для змагань та урочистостей, символіка ігор та окремих команд, спортивні споруди та ін.

- Міжнародне взаєморозуміння. Передбачає створення атмосфери відсутності дискримінації за жодною з ознак, організацію міжнародних спортивних об'єднань, членами яких можуть бути представники різних расових, релігійних, політичних та соціально-економічних категорій, «братерство», яке сприяє взаєморозумінню і тим самим робить свій внесок у збереження миру у всьому світі.
- Удосконалення. Для спортивної діяльності характерною ознакою є прагнення до досконалості в навчально-тренувальній роботі. Поруч з тим ці аспекти мають відображення у суспільній діяльності конкретної особистості, що проявляється у ставленні до своїх функціональних обов'язків, виконанні доручень, ставлення до оточуючих, відповідності займаній посади та інтегрального показника соціальної активності.

Позитивним є те, що українське суспільство у значній мірі долучилося до реалізації ідей Олімпізму. У нашій країні існують давні традиції підтримки спорту та фізичного виховання на загальнонаціональному рівні. Серед основних видів рухової активності, що мають ґрунтовну підтримку та включені до програм з фізичного виховання на різних освітніх рівнях є такі види спорту як легка атлетика, плавання, гімнастика, спортивні командні ігри (футбол, баскетбол, волейбол та ін.), а також: новітні види оздоровлення, заняття на відкритому повітрі, спортивно-бальні танці та ін.

Можна стверджувати [2, 3, 4, 6], що фізичне виховання в школах України дозволяє більшості

дітей отримати свій перший досвід організованої спортивної діяльності. Разом з тим, незважаючи на перспективи досягнення високих спортивних результатів, це є значущою основою для удосконалення фізичних можливостей та духовних якостей, хорошого ставлення, звичок та отримання соціалізуючої практики. На території України багато національних спортивних федерацій виконують роботу спрямовану на вирішення конкретних завдань з розвитку своїх видів спорту шляхом підтримки діяльності вчителів, за допомогою забезпечення ознайомчими матеріалами, структурованими порадами викладання та в деяких випадках винагородження матеріального та духовного характеру, що є також складовими олімпійської освіти.

Однозначним є те, що діти, які мали можливість бути вихованими в дусі чесної конкуренції та чесної гри через спорт реалізують та впроваджують ці ідеали щоденно [1-11]. Олімпізм може мати свій реалізуючий вияв у найбільш несподіваних формах, серед яких проведення днів спорту, міжшкільних та обласних змагань, відзначення провідних спортсменів на урочистих лінійках в школі та ін., тобто у всіх випадках, коли олімпійські цінності можуть бути продемонстровані на практиці [9, 10, 11].

Проте, слід визнати, що існують значні резерви в реалізації олімпійської освіти. Зберігається важливість роботи з іншими навчальних предметів, що підтримують ідеали Олімпізму в школах (міжпредметні зв'язки). Цінним є те, що Міжнародна олімпійська академія (ІОА) не зупиняє пошук ефективних способів реалізації олімпійської освіти, це визнає систематичне проведення курсів для педагогів, семінарів, лекції та дискусій для вчителя з усіх предметів, підготовку навчальних по-

сібників для початкової та середньої школи. Акцент тут робиться на міждисциплінарні зв'язки, орієнтовані на Олімпізм та Олімпійські ігри з пропозиціями для вчителів з історії, географії, літератури і мистецтва, науки, математики та ін. [9, 11].

Однією з ефективних форм впровадження ідей Олімпізму є виробництво місцевого пакету освіти для задоволення потреб окремо взятого регіону. Зазначається [5, 7, 9, 10, 11], що у деяких країнах напрацьовані високоякісні матеріали для освітніх цілей. Показовим у цьому є діяльність Національного олімпійського комітету та Олімпійської академії України, що спільними зусиллями впродовж багатьох років розвивають освітню програму, яка зосереджується на Олімпійських іграх і Олімпізмі та інтегрують її в шкільну програму [2, 3, 4, 6].

Метою Національного олімпійського комітету України є відродження олімпійського духу, що дозволить українській молоді реалізувати Олімпізм у дії. Формалізація точного визначення глобальних понять, зокрема Олімпізму є складним процесом. Тим не менш, концепція «Олімпізм в дії» відноситься безпосередньо до досвіду учнів, що повинні оволодіти цінностями Олімпізму та ефективно інтегрувати їх у свій світогляд за допомогою різних засобів. Таким чином спорт і його цінності стають частиною загальної освіти людини.

Для більшості фахівців галузі [3, 4, 6, 9, 10] є характерним розуміння того, що впровадження елементів олімпійської освіти є складним питанням для шкільної програми. У контексті своєї дисципліни кожен вчитель, а також кожна установа повинна знаходити можливість розвивати проекти за межами свого впливу. Гострою є необхідність пошуку нових педагогічних підходів з використанням олімпійських цінностей як засобу освіти.

Проте відзначимо існуючі традиційні проекти, що знаходять свою реалізацію у сучасних умовах [2, 3, 4, 6]:

- Зустріч студентів, школярів з провідними спортсменами.
- Організація олімпійських молодіжних таборів, «міні-Олімпіад», олімпійських уроків, вікторин та ін.
- Реклама існуючих подій спортивного життя світового та національного рівня.

Поруч з цим, аналіз науково-методичної літератури дозволив визначити ряд проблем, які необхідно вирішити з метою підвищення ефективності здійснення олімпійської освіти в загальних освітніх школах [2]: необхідність тривалої та цілеспрямованої підготовки організаторів тематичних заходів; часове вирішення організації щодо сітки годин; відсутність зворотного зв'язку, який засвідчив би рівень освоєння матеріалу; обмеження числа безпосередніх учасників Олімпійських свят, уроків тощо; орієнтація абсолютної кількості запропонованих заходів; визначенні оптимального рівня володіння спеціальними знаннями.

Нові умови існування суспільства, відкриття новітніх засобів зв'язку вказують на актуальні напрями реалізації цих проблем та впровадження олімпійської освіти. Завдяки впровадженню нових способів комунікації відбувається додаткова корекція завдань олімпійської освіти, що полягає у створенні соціальної мережі навколо Олімпійських ігор. Ця мережа дозволить молодим людям об'єднувати спілкування навколо Олімпізму, використовуючи власний режим зв'язку та забезпечення їх розмаїття, безпосередності та інтерактивності. Від сучасних засобів масової інформації слід очікувати використання прикладів героїв спорту та успішних команд відомих усьому світу в якості зраз-

ка для наслідування молодого покоління. Ця, структурно оновлена функція дасть можливість спорту виконувати винятково важливу місію серед молоді.

Висновки. Олімпійська освіта є невід'ємною частиною базової освіти. Участь у спортивній діяльності є правом кожної людини, яким вона повинна користуватися безперешкодно на усіх етапах свого становлення.

Олімпізм являє собою філософію життя, поєднуючи спорт, культуру (у всіх її проявах), освіту (на різних рівнях розвитку особистості) та має свій реалізуючий вияв у різноманітних формах.

Нові умови існування суспільства, відкриття новітніх засобів зв'язку вказують на актуальні напрями та необхідність визначення проблемного поля наукових досліджень, що дозволять структурно оновити соціальні функції спорту та удосконалити виконання ним своєї місії серед молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барінов С. Олимпийское образование в процессе воспитания спортивно-гуманистической культуры личности / Барінов С. // Ученые записки. – С-Пб., 2010. – № 8. – С. 7-13.
2. Бріскін Ю.А. Проблеми реалізації олімпійської освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів / Ю. Бріскін, М. Пітин // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2011. – Т. 1. – Вип. 12. – С. 13-17.
3. Булатова М. М. Система олімпійської освіти в Україні / М. М. Булатова // Олімпійський спорт і спорт для всіх: тези доп. XIV Міжнар. наук. конгрес. – К.: Олімпійська література, 2010. – С. 6.
4. Єрмолова В. М. Роль олімпійської освіти в системі навчально-виховної роботи школи / В. М. Єрмолова // Олімпій-

- ський спорт і спорт для всіх: тези доп. XIV Міжнар. наук. конгрес. – К.: Олімпійська література, 2010. – С. 11.
5. Родиченко В.С. Идеология и олимпийское образование / Родиченко В.С., Столяров В.И. // Теория и практика физ. культуры. – 1996. – № 6. – С. 2-7.
  6. Савченко В. Олимпийское образование детей младшего школьного возраста / В. Савченко, Н. Москаленко // Наука в Олимпийском спорте. – К., 2007. – № 2. – С. 96-99
  7. Столяров В.И. От гуманистической теории спорта – к теории гуманизации соперничества / Столяров В.И. // Теория и практика физ. культуры. – 2003. – № 5. – С. 13-15.
  8. Олімпійська хартія. Міжнародний Олімпійський Комітет. – 2007. – 72 с.
  9. Binder D. L. Teaching Olympism in schools: Olympic Education as a focus on values education: university lectures on the Olympics / Deanna L. Binder. – 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://olympicstudies.uab.es/lectures/web/pdf/binder.pdf>
  10. Gessmann R. Olympic Education, Fair Play and their Practice in Schools / Rolf Gessmann // Play Fair! Academic Supplement. – 2010 / 2 – 2011 / 1. – Issue no. 8. – p. 2-4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fairplayeur.com/pdf/Supplement-yeni.pdf>
  11. Müller N. Olympic education. University lecture on the Olympics / Norbert Müller. – 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://olympicstudies.uab.es/lec/pdf/muller.pdf>

